

ZonMw

Verslag symposium 29 januari 2018

Mager bewijs voor gezondheidswinst

Veel scepsis over health checks

Ze kunnen bepaalde behandelbare aandoeningen vroegtijdig opsporen, ongerustheid wegnemen en een zetje geven richting een gezonde(re) levensstijl. Maar of health checks echt gezondheidswinst opleveren? Daarvoor is het bewijs nogal mager. En bovendien: uitgerekend de groep die al op achterstand staat, wordt met preventief medisch onderzoek niet bereikt. Er was dan ook veel scepsis te beluisteren tijdens het symposium 'De goede health check' op 29 januari. Eerder die dag was het boek 'Komt een test bij de dokter' (verslag van het onderzoek door ethicus Theo Boer) aangeboden aan staatssecretaris Blokhuis van VWS.

De discussie cirkelde onder meer om het commerciële karakter van de tests – en alle daaraan verbonden bezwaren. Boer reisde nadat hij het onderzoek had afgerond, zelf naar Duitsland af om een total bodyscan aan den lijve te ondervinden en werd kort voor de geplande datum twee maal gebeld door een 'redelijk strenge' dame, die hem erop wees dat de check niet zou doorgaan als hij niet tijdig zou betalen. Twee maanden na dato werd hij geattendeerd op een 'knallende eindejaarsaanbieding', met als doel hem tot een volgende test – met korting – te verleiden. Overigens werd bij hem een onschuldige kleine cyste opgespoord, waarmee hij niet naar de dokter ging. 'Ik heb wel mijn leefstijl aangepast, voor zover mogelijk – want ik leefde altijd al behoorlijk gezond. En ik ben me meer bewust van symptomen.' Dat aanpassen van de leefstijl, zo ontdekte Theo Boer in zijn onderzoek, is over de hele linie het voornaamste effect van de health check. 'Maar daarbij gaat het om dingen zoals meer bewegen, verstandiger eten enz. Dingen die we toch al weten.'

Boer kwam met de volgende aanbevelingen:

- Een bijsluiter in Iekentaal
- De relatie arts-patiënt moet niet in de wielen worden gereden
- Gebruikers moeten het aanbod krijgen: ga bij twijfel naar de dokter.

Magisch moment

Net als Boer onderging ook Paulus Lips, huisarts en bestuurslid bij de LHV, ooit vrijwillig een bodyscan. 'Het zag er allemaal prachtig uit, een magisch moment toen ik dat te horen kreeg. Toch was ik nogal van slag. Want ik weet: het is een valse, beperkte zekerheid.'

Zijn bezwaar is dat Prescan en andere aanbieders van health checks geen gezondheidsdoelstelling hebben maar handelen vanuit commercieel oogpunt. Grote moeite heeft hij met het feit dat juist de groepen met de laagste inkomens, en dus de laagste levensverwachting en grootste gezondheidsrisico's, veel minder worden

bereikt met de health checks. 'Ik vind het moeilijk verteerbaar dat we ons als samenleving daar zo weinig mee bezighouden.' Hij deed een klemmende oproep aan de aanbieders: 'Jullie zoeken het in de verkeerde groep; richt je op een zinvolle doelgroep. Als je pretendeert dat gezondheidswinst je voornaamste doel is, weet ik een betere plek. Richt dáár dan je pijlen op!'

Twee van deze aanbieders waren bij het symposium aanwezig: Eddy van Heel van Prescan en Ellen van Gijsel van bloedwaardentest.nl. Van Heel zei persoonlijk geraakt te zijn door de kritiek. 'Ons doel is niet: geld verdienen. Ik wil mensen beter maken. Daarom ben ik ervoor om samen te gaan met de artsen, onze doelen zijn niet zo verschillend.'

Overheid

Charlotte Ariese, beleidsmedewerker bij de NPV, presenteerde de patiëntbrochure 'Wil ik alles weten' en legde de zaal aan de hand van enkele casussen uit de brochure een aantal dilemma's voor. Heeft het bijvoorbeeld zin om op straat een bloedsuikermeting te laten doen? Ze adviseerde iedereen die een test overweegt, de checklist goed door te nemen. Daarbij komen vragen langs als 'Ben ik gewoon nieuwsgierig?', 'Heb ik vage klachten?', 'Wil ik tevoren wel of niet met mijn huisarts overleggen?'

'Een belangrijke rol is weggelegd voor de overheid', benadrukte Elise van Hoek, eveneens beleidsmedewerker bij de NPV. 'Zoals zij voorlichting geeft op bijvoorbeeld het gebied van prenataal onderzoek, moet ze dat ook doen bij health checks. Neem het punt van de privacy; als de patiënt daar geen vragen over stelt, zal de overheid dat moeten aankaarten.'

Bescherming tegen risico's

De roep om een keurmerk viel regelmatig te beluisteren. 'Er moet een landelijk (kwaliteits)orgaan komen voor screening van health checks', aldus Corrette Ploem, gezondheidsjurist bij het AMC. 'Zelfbeschikking is belangrijk, maar bescherming tegen risico's van health checks evenzeer.'

Yrrah Stol, onderzoeker van het Erasmus MC, heeft aanbieders van verschillende health checks geïnterviewd en constateerde dat ze testen aanbieden die ironisch genoeg volgens hun eigen criteria onder de maat zijn. Ze is 'geschrokken' van de aanname van potentiële gebruikers dat alle health checks zekerheid bieden over de aan- of afwezigheid van ziekte. Ook gaat men er voetstoots vanuit dat de privacy gewaarborgd is.

Haar collega-onderzoeker Maartje Schermer voerde aan dat mensen vaak vanuit emotie een test ingaan. Ze noemde een aantal ethische waarden die een rol spelen bij een health check, zoals solidariteit ('Maar te grote nadruk op de eigen verantwoordelijkheid kan de solidariteit ondermijnen') en autonomie ('Hoe vrijwillig is het als een test op je werk wordt aangeboden?') Ook zij bepleitte heldere criteria voor een keurmerk. Paulus Lips had wel een suggestie voor zo'n keurmerk: Een banner met de tekst 'Dit onderzoek biedt geen zekerheid.'

Grootste angst

Tijdens de discussie met de zaal werd de rol van de huisarts onder de loep genomen. Een radioloog bij Prescan vertelde dat er 'heel veel mensen' een check laten doen omdat 'ze niet gehoord worden bij de huisarts. Ze hebben bijvoorbeeld specifieke buikklachten.' Ellen van Gijsel van bloedwaardentest.nl had vergelijkbare ervaringen. 'Wij krijgen vaak boze mensen die vertellen dat de huisarts dit en dat niet wil meten.' Huisarts Lips gaf toe: 'Dat moeten we ons als beroepsgroep aantrekken. Ik bestrijd ook de individuele voordelen niet van het doen van een health check. Maar mijn grootste angst is dat ze iets vinden waar ze niets mee kunnen.'

